

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-09-13

Närvarande: F.d. justitierådet Lennart Hamberg samt justitieråden Erik Nymansson och Anders Eka.

Lag om ersättning till kommuner vid evakueringar till Sverige

Enligt en lagrådsremiss den 17 augusti 2017 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ersättning till kommuner vid evakueringar till Sverige.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Karin Erkenstam, biträdd av kanslirådet Karin Stillerud.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Lagens rubrik

Den nya lagen avser enligt dess rubrik ersättning till kommuner vid evakueringar till Sverige. Enligt föreslagna 2 § ska syftet med lagen vara att, när lagen om insatser enligt lagen (2010:913) om konsulära katastrofinsatser är tillämplig, underlätta för den kommun dit evakuerade ankommer att ge stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen (2001:454).

För att underlätta för ankomstkommunen ska bistånd kunna ges till de evakuerade utan föregående individuell prövning (3 §), andra kommuner ska kunna hjälpa ankomstkommunen (4 §) och staten ska kunna ge ersättning till kommuner som utgett biståndet (5 §).

Enligt Lagrådets mening bör övervägas om inte lagens rubrik kan justeras så att den bättre avspeglar det förhållandet att räckvidden inte inskränker sig till frågor om statlig ersättning. En mer generell rubrik skulle t.ex. kunna vara "Lag om bistånd till enskilda efter evakueringar till Sverige.

1 §

Enligt bestämmelsen ska lagen gälla när evakuerade ankommer till Sverige "till följd av" en konsulär katastrofinsats enligt lagen om konsulära katastrofinsatser. Det bör noteras att, enligt författningskommentaren, bestämmelsen inte ska gälla enbart de evakuerade som ankommer till Sverige med hjälp av de konsulära insatserna, utan också katastrofdabbade som på egen hand lyckats ta sig till den plats i Sverige som är slutdestination för evakeringen. Man bör överväga om inte orden "till följd av" lämpligen kan ersättas av t.ex. "vid".

3 §

I den föreslagna paragrafen anges inledningsvis följande.

”När en kommun ger stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) till evakuerade i samband med ankomsten till Sverige, får kommunen ge bistånd till de evakuerade utan föregående individuell prövning (nödvändigt bistånd).”

Vad som kan förefalla oklart är om bestämmelsen endast innebär att det inte krävs en individuell prövning i samband med att biståndet ges eller om det genom bestämmelsen tillkommer en särskild form av bistånd, s.k. nödvändigt bistånd. Detta har inte kunnat klaras ut under föredragningen.

För den förra tolkningen talar, utöver själva ordalydelsen, det förhållandet att det problem som bestämmelsen avser att lösa är att bistånd måste kunna ges även då behovsprövning i varje enskilt fall enligt socialtjänstlagen inte kan avvaktas eller sådan behovsprövning inte är möjlig att genomföra (se remissen s. 17). Samtidigt införs beteckningen ”nödvändigt bistånd” samt anges i författningskommentaren till bestämmelsen (s. 31) att med *nödvändigt bistånd* avses sådant bistånd som kommunen bedömer behövs för att tillgodose de akuta behov som de evakuerade uppvisar eller på annat sätt ger uttryck för i den uppkomna situationen och att nödvändigt bistånd kan lämnas i form av t.ex. mat och dryck, skyddande filter eller kläder eller bussbiljetter. Även ordalydelsen i 4 § – en kommun som hjälper en ankomstkommun får även lämna nödvändigt bistånd enligt 3 § – skulle kunna tyda på att det är fråga om en särskild form av bistånd.

Enligt Lagrådets mening saknas anledning att ge bestämmelsen annat innehåll än att det inte krävs en individuell prövning i den aktuella situationen.

I den föreslagna paragrafen anges slutligen att ett sådant nödvändigt bistånd inte får återkrävas.

Återkrav av bistånd regleras i 9 kap. socialtjänstlagen. I 1 och 2 §§ regleras olika situationer då socialnämnden får besluta om återkrav.

Det framgår av motiven att den föreslagna bestämmelsen avser ett förbud i den specifika återkravssituation som regleras i 9 kap. 2 § andra stycket socialtjänstlagen. Där anges att om ekonomisk hjälp har lämnats i annat fall än som avses i 4 kap. 1 § får socialnämnden återkräva hjälpen, om den har getts under villkor om återbetalning.

För att den föreslagna förbudsbestämmelsen inte ska få ett vidare tillämpningsområde än som förefaller vara avsett, föreslår Lagrådet följande lydelse av paragrafen.

När en kommun ger stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) till evakuerade i samband med ankomsten till Sverige, får kommunen ge bistånd till de evakuerade utan föregående individuell prövning. Ett sådant bistånd får inte förenas med villkor om återbetalning.

Vidare noterar Lagrådet följande.

Som en grundläggande förutsättning för lagens tillämpning gäller enligt 1 § att den evakuerade ska ha ankommit till Sverige till följd av en konsulär katastrofinsats. Av 3 § framgår att möjligheten att ge stöd och hjälp utan en föregående individuell prövning gäller ”i samband med ankomsten till Sverige”. Om dessa förutsättningar är uppfyllda kan bistånd ges enligt paragrafen. Någon begränsning i

tiden utöver vad som kan följa av dessa förutsättningar framgår inte av lagen.

Det framstår mot den bakgrunden som oklart vad som avses när det i författningskommentaren till 1 § (s. 30) anges att lagen inte ska tillämpas när de operativa åtgärder som vidtagits med anledning av krisen eller katastrofen är att anse som avslutade. På motsvarande sätt framstår uttalandet i kommentaren till 5 § (s. 33) om att lagen är tillämplig "så länge" det är fråga om en konsulär katastrofinsats som oklart.

Den diskrepans som kan föreligga mellan lagtexten och uttalandena i författningskommentaren bör klaras ut under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

4 §

Enligt paragrafen ska andra kommuner kunna hjälpa en ankomstkommun, om sådan hjälp begärs. De kommuner som hjälper till ska då kunna lämna nödvändigt bistånd till den evakuerade på samma villkor som ankomstkommunen.

Paragrafen har getts rubriken "Bistånd mellan kommuner". Lagrådet ifrågasätter om rubriken inte, för att markera skillnaden mot det individuella bistånd som regleras i 3 §, lämpligare kan vara "Samverkan mellan kommuner".

Beträffande orden "nödvändigt bistånd", se vad Lagrådet anfört under 3 §.

6 §

I bestämmelsen anges att beslut enligt 5 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Därutöver sägs, i andra meningen i paragrafens första stycke, att andra beslut enligt lagen inte får överklagas.

Vid föredragningen har något besked om vilka beslut som överklagandeförbudet tar sikte på inte kunnat lämnas. Lagrådet förutsätter att det under det fortsatta lagstiftningsarbetet klargörs vilka beslut som är tänkta att träffas av förbudet.